

ARTIKLAR

I väntan på Jonatan Lejonhjärta

I Nils Håkansons dystopiska roman Ödmården spelar språket huvudrollen.

TEXT: MATS ALMEGÅRD
PUBLICERAD 2017-06-18

Få svenska romanförfattare har under senare år så konsekvent satt språket i centrum för handlingen som Nils Håkanson gjort i sin nyutkomna roman

≡ **Språk**
TIDNINGEN

på flera hundra vidders håll dom få syn på en och burj.

Han har länge fascinerats av hur exempelvis politiker, som vid intervjutillfällen ansätts av en hord journalister, ombeds att förklara något komplicerat på några sekunder. De börjar berätta, ofta rätt strikt och polerat, för att sedan landa någon helt annanstans.

– Granskar man själva utsagan består den inte sällan av nonsensmeningar. Ändå är det fullt förståeligt. Skriver man ner en sådan utsaga uppstår en rolig effekt, och det har jag provat i den här boken.

Ödmården är en vildsint fabulerande framtidsskildring. I romanen har havsnivåerna stigit och lagt Nederländerna under vatten, med resultatet att nederländerna har ockuperat Sverige. Svenskarna har trängts undan och lever i fattigdom och armod i hålor i marken, där de dyrkar Jonatan – från Astrid Lindgrens *Bröderna Lejonhjärta* – som den befriare som ska komma och rädda dem.

En dag störtar en grönskimrande reaktor från himlen rakt ner i det träsk som kallas Ödmården – där svenskarna håller till. Nu kan de värma upp sina hålor och börja drömma om att forma ett motstånd för att återerövra sitt land. Denna mörka dystopi balanseras av den ständigt närvarande humorn – och den sanna språkglädje som genomsyrar hela romanen:

det varde hust; tromber och hagelstormar drogo in, och

– Någon beskrev romanen som 'Mad Max möter Åsa-Nisse', det tyckte jag var en träffande beskrivning, säger Nils Håkanson.

Romanens huvudperson är arkivarie och upptagen av att pussla ihop ett svenskt språk av de fragment och skrifter han kan komma över: skyltar, en skolbok daterad år 2175, bostadsannonser och diverse reklamblad som han hittat i träsket. Han beskriver sig själv så här: "jag, archifarien, är den mest alfabetiserade av oss smuts-alfer som häruti skogsfanskapet bo." Han är

Denne arkivarie försöker återupprätta svenskan – som har förfallit under ockupationen. Till sin hjälp har han en skrift av O.C. Kjellberg, som bygger på en historisk, språkpuristisk text: *Framtidens språkstudium och språkundervisning*.

– Jag är själv språkpurist. Jag kan störa mig mycket på hur engelskan dominerar kulturellt och språkligt. Romanens komiska princip bygger på att Arkivarien försöker formulera sig på ett högtravande språk men samtidigt ständigt trampar igenom och uttrycker sig plumpt.

Grundidén till romanen spånades fram tillsammans med vänner, men själva skrivandet började när Nils Håkanson satt på en konferens och hade tråkigt.

– Jag började skriva helt fritt om vildsvinsjakt med handgranater. Det satte stämningen. Precis som andra som skriver får jag många idéer – vissa är bra, andra dåliga. Hemligheten bakom en bok är att hitta en ton, en form och en stil och jag fann den i det jag klottrade ner under konferensen.

Grammatiskt är *Ödmården* ett hugskott. Nils Håkanson har skrivit med lust och frenesi – och har inte direkt följt några regler. Inte heller stavning och interpunktion följer några föreskrifter. Punkter saknas helt.

– Jag har faktiskt inte tänkt på att punkterna saknas, men jag tror inte att berättarrösten tålde några punkter. Det skulle ju vara fragmentariskt och babblande. Rent grammatiskt har jag blandat hej vilt. Studerar man 1600-talsskrifter ser man ganska snabbt att de inte heller är särskilt systematiska. Det är lite häjkon bājkon och det är både kul och förlösande. Det fria i språkhanteringen gav styrfart åt projektet. Jag virvlade bara i gång, och det var förlösande att få skriva som jag ville, särskilt med tanke på andra texter som jag har arbetat med där allt är mycket styrt.

Nils Håkanson syftar både på sin tid inom akademien – han är doktor i slaviska språk – och på sin verksamhet som översättare.

översättarseminariet vid Södertörns högskola. Jag tycker om att översätta – antagligen beror det på något slags maniskt behov av att kontrollera en text – men sedan är det många delar som är lite mindre kul: att slå i lexikon och sitta och sucka när översättningen inte kommer framåt.

Han är också forskningsredaktör för *Svenskt översättarlexikon*.

– Jag lägger ut uppdrag som går ut på att skriva biografiska artiklar om översättare och gör en del efterforskningar själv. Översättarlexikonet fungerar som en kartläggning av den översatta litteraturens historia i Sverige.

I det arbetet stöter han ofta på märkliga gamla böcker som i viss mån influerat hans språk i *Ödmården*.

– Jag har sugit upp många konstiga ord som jag fick användning av här. Jag skapade en lista över ord som kunde komma till användning. Men en större del handlade om språkimprovisation. Det finns så många ord i hjärnan och det var kul att få öppna upp synapserna på ett nytt sätt. När jag var färdig med *Ödmården* fick jag läsa några riktigt träiga texter för att återgå till en mer normal språkanvändning. Språklådan i skallen blev rätt tiltad av detta romanprojekt.

Nils Håkanson är också förläggare. Tillsammans med några vänner startade han 2003 förlaget Ruin. Det började som en tidskrift, skapad av ett gäng studenter. Efter en utekväll utvidgades verksamheten.

– Vi var ute och söp i Uppsala och tog en taxi till någon sommarstuga i Roslagen. På vägen dit berättade vår afghanske taxichaufför sitt livs historia. Hur han kommit till Sverige, kämpat och börjat köra taxi och så småningom etablerat en egen rörelse. När vi hörde det tyckte vi det var pinsamt att vi bara satt och gnällde över att inget hände. Så vi drog i gång förlaget för att ge ut de böcker vi ville läsa. På sätt och vis var det den afghanske taxichauffören som startade vårt förlag genom att inspirera oss med sin berättelse.

Nils Håkanson

Född: 1975.

Bor: Stockholm.

Gör: Författare, översättare och förläggare. Forskningsredaktör vid *Svenskt översättarlexikon*. Doktor i slaviska språk.

Aktuell med: Romanen *Ödmården*.

Bakgrund: Disputerade 2012 på avhandlingen *Fönstret mot öster: rysk skönlitteratur i översättning 1797–2010*. Romandebuterade 2006 med *Nya Aros*. År 2015 kom *Järnskallen*.

Översätter för närvarande: *Vid glömskans rand* av Sergej Lebedev, rysk författare som gör upp med den kollektiva glömska som i hans hemland fallit över Gulag.

Läser nu: En gammal avhandling om Vitalis Norström.

Favoritbok: "Hemskt att erkänna det, men just i dag: Bellman."

Favoritord: Talgoxe.

TEXT: MATS ALMEGÅRD
PUBLICERAD 2017-06-18

INGÅR I UTGÅVAN 2017-5

ARTIKLAR

PORTRÄTT